

národní
úložiště
šedé
literatury

Průmysl v české krajině na mapách 1:75 000: (konec 19., počátek 20. století)

Semotanová, Eva
2011

Dostupný z <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-41977>

Dílo je chráněno podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Licence Creative Commons Uveďte autora-Neužívejte dílo komerčně-Nezasahujte do díla 3.0 Česko

Tento dokument byl stažen z Národního úložiště šedé literatury (NUŠL).

Datum stažení: 15.05.2024

Další dokumenty můžete najít prostřednictvím vyhledávacího rozhraní nusl.cz .

PRŮMYSL V ČESKÉ KRAJINĚ NA MAPÁCH 1:75 000 (KONEC 19., POČÁTEK 20. STOLETÍ)

1

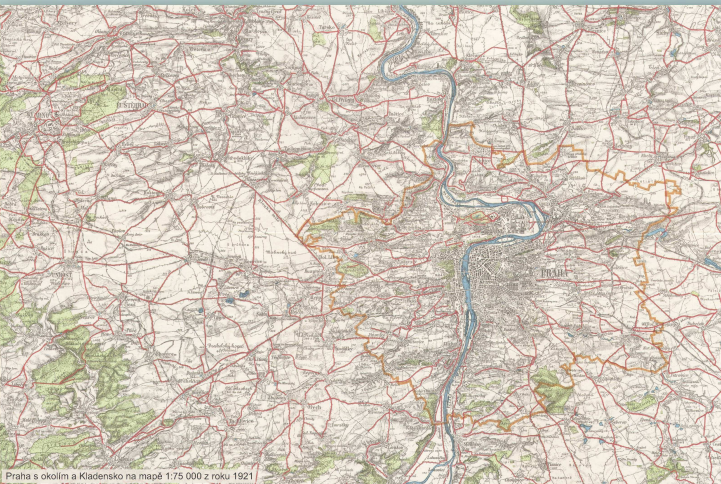
Eva Semotanová, Historický ústav AV ČR, v. v. i., Praha
Marcela Havelková (počítačové zpracování), AECOM CZ s.r.o., Praha

Mapy 1:75 000

V 19. století vzniklo z podnětu státu na území habsburské monarchie několik významných mapových děl - druhé a třetí vojenské mapování a stabilní katastr (většně reambulovaný). Přesné topografické mapy byly stále více žádané také v hospodářském životě země. Součástí třetího vojenského mapování, které probíhalo v českých zemích v letech 1874-1880, se kromě map 1:25 000, rukopisných i tištěných, staly tzv. speciální mapy v měřítku 1:75 000, tištěné jednobarevně heliografurou, tvořily podklad pro řadu dalších mapových děl, mimo jiné pro Bělohavovy. Podrobné mapy zemi Koruny české v měřítku 1:75 000. Vycházely barevně a v českém jazyce, zčásti s německým zeměpisným názvoslovím v příhraničních oblastech.

Po rozpadu Rakousko-Uherska v roce 1918 převzala Republika Československá mapy třetího vojenského mapování v měřítku 1:25 000, 1:75 000, 1:200 000 a 1:750 000 a provedla nezbytné úpravy, především postupnou aktualizaci a převážně zjednotění. V oblasti zeměpisného názvosloví se v oblastech s většinou německých obyvatel vyskytovala zeměpisná jména česká, německá nebo německá s českými dubletami v závorce. Na novém topografickém mapování se pak pracovalo od konce 20. a ve 30. letech 20. století.

Speciální mapy 1:75 000 z konce 19. a počátku 20. století tvoří bohatý mapový pramen k poznání dobové krajiny. Vyznačují se rovněž bohatými vysvětlivkami mapových značek, které byly od vzniku mapového díla několikrát aktualizovány. Mapové značky pro průmyslové objekty včetně těžby nerostných surovin a zemědělského průmyslu zachycují rámcovou strukturu a rozložení průmyslu v české krajině od konce 19. století, a to z hlediska typologie výrobních závodů - např. továrny, pily, chleby, vápenky, hamry, mlýny, důlní šachty, později elektrárny aj. Měřitko speciálních map umožňovalo znázornit jen takový počet průmyslových objektů, který nesnižoval čitelnost map. Přesto mapy poskytují charakteristický obraz průmyslové krajiny Česka v době jeho hospodářského rozmachu v rámci Rakousko-Uherska a po roce 1918 v nové Republice Československé.

Praha s okolím a Kladensko na mapě 1:75 000 z roku 1921

<p>Vysvětlivky speciální mapy 1:75 000 k roku 1894, výřez</p>	<p>Vysvětlivky speciální mapy 1:75 000 k roku 1930, výřez</p>	<p>Vysvětlivky Bělohavovy mapy 1:75 000 před rokem 1918</p>
--	--	--

Mapy a vyobrazení: Historický ústav AV ČR, v. v. i., Praha

Literatura:

Boguszak, F. - Císař, J.: Mapování a měření českých zemí od poloviny 18. století do počátku 20. století, Vývoj mapového zobrazení území Československé socialistické republiky III, Praha 1981;

Kupčák, I.: Nedokončené soubory československých topografických map. In: SČSSZ 81, 1978, č. 3, s. 167-177;

Semotanová, E.: Mapy Čech, Moravy a Slezska v zrcadle stáletí, Praha 2001;

Šimonek, R. a kol.: Historický atlas měst ČR, sv. č. 17 - Kladno, Praha 2007

© Eva Semotanová, Historický ústav AV ČR, v. v. i., Praha
© Marcela Havelková, AECOM CZ s.r.o., Praha

PRŮMYSL V ČESKÉ KRAJINĚ NA MAPÁCH 1:75 000 (KONEC 19., POČÁTEK 20. STOLETÍ)

2

Eva Semotanová, Historický ústav AV ČR, v. v. i., Praha
Marcela Havelková (počítačové zpracování), AECOM CZ s.r.o., Praha

Příklady znázornění průmyslové krajiny na mapách 1:75 000: Kladensko a Praha s okolím

Kladensko: V polovině 19. století se Kladno začalo měnit z poddanského městečka v největší průmyslové centrum středních Čech. Důvodem byla těžba černého uhlí, objeveného v regionu ve třetí čtvrti 18. století. Vznik významných důlních děl, revírní a společnosti kolem roku 1850, následovaný hutními závody, které zpracovávaly železnou rudu, znamenal i rozvoj strojírenských závodů, železničních drah a růst obyvatelstva. V dalších desetiletích přídávával kladenský region nejen symbol uhléného a rudného průmyslu, ale také sloupající hospodářskou prosperitu města.

Kladno s okolím na speciální mapě 1:75 000 z roku 1881, list Kladno und Schlan, Zone 5, Col. X., výřez

Kladno s okolím na Bělohavově mapovém listu 1:75 000, č. 41, ze souboru "Podrobné mapy zemi Koruny české", před 1918, výřez

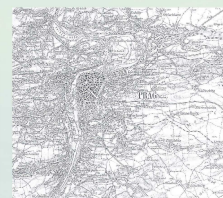
Kladno s okolím na speciální mapě 1:75 000 z roku 1927 (částečně aktualizováno k roku 1925), list 3952, výřez

Důl Václav na Kladensku, vyobrazení z publikace T. Žákavce: Lanna. Příspěvek k dějinám hospodářského vývoje v Čechách a v Československu, Praha 1936, s. 55.

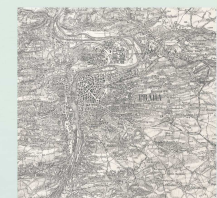
Vojtěšská huť, vyobrazení z publikace T. Žákavce: Lanna. Příspěvek k dějinám hospodářského vývoje v Čechách a v Československu, Praha 1936, s. 55.

Praha s okolím na speciální mapě 1:75 000 z roku 1880, list Prag, Zone 5, Col. XI, 1880, výřez

Praha s okolím na Bělohavově mapovém listu 1:75 000, č. 55, ze souboru "Podrobné mapy zemi Koruny české", před 1918, výřez

Praha - střed města s okolím na speciální mapě 1:75 000 z roku 1928 (částečně aktualizováno k roku 1925), list 3953, výřez

Praha s okolím: Progressivní rozvoj průmyslu i změny ve společnosti po revolučních letech 1848-1849 znamenaly další kroky k modernizaci Prahy a její přeměnu ve velkoměstskou aglomeraci. Průmyslové závody z historického jádra Prahy mizely a stěhovaly se do jejích okrajových částí, na předměstí a do příměstských obcí. Postupně se formoval průmyslový charakter Libně, Holešovic-Buben, Karlína, Smíchova a Vysočan, kde k významným závodům patřily ve druhé polovině 19. a počátkem 20. století např. strojírna Ruston v Libni, Breitfeld a Daněk v Karlíně. První českomoravská ve Vysočanech nebo Ringhofferovy továrny na Smíchově.

Strojrna Ruston & Co. (Kociová strojírna) v Libni kolem roku 1896

Pozůstatek strojírna Ruston & Co. (Kociová strojírna) v Praze 8 (dříve na k.ú. Libeň, nyní Karlín) v roce 2010

© Eva Semotanová, Historický ústav AV ČR, v. v. i., Praha
© Marcela Havelková, AECOM CZ s.r.o., Praha